

Lazar SEFEROVIĆ

UVODNA RAZMATRANJA O RAZVOJU BOKELJSKE POPJEVKE

Neka ne zvuči kao ograđivanje, ali činjenica je da je Boka Kotorska još uvijek nedovoljno ispitano područje da bismo imali cjelovitu sliku o kulturnim zbivanjima u njoj u pojedinim razdobljima njenog istorijskog razvoja, posebno iz razloga da je upravo ona bila područje najraznovrsnijih ukrštanja.

Kroz čitavu svoju istorijsku prošlost Boka je, zbog svog posebnog geografskog i strategijskog značaja prije svega, bila plien različitih osvajača. Još u IV vijeku ona je na granici Istočnog i Zapadnog carstva (granica je išla od Kotora prema Beogradu — St. Lazarević). Tokom srednjeg vijeka ostala je na tromeđi stalnih simbioza istočne, mediteranske i zapadnoevropske kulture.

Već te činjenice kao da nagoviještavaju značajne rezultate u njenoj muzičkoj i kulturnoj baštini uopšte. Nažalost, u domenu duhovne kulture ti rezultati izostaju. Ali posebne teškoće nastaju pri ispitivanju muzičkog folkloru. Teško je dokazati, ali izgleda da je to posljedica neočekivanih i naglih kulturnih uticaja, koji su vršeni na cjelokupni život Boke u izvjesnim istorijskim razdobljima. Da li se ipak može odrediti porijeklo, karakter i mjesto bokeljske popjevke? Odmah treba reći da je to više nego složeno, da je vrlo teško! Prvo, što su te popjevke tj. pojedini napjevi vrlo stari i rijetki, drugo, što su najstariji muzički stil u Boki, i treće, što ih je vrlo teško zapisati uslijed nedostataka dijakritičnih znakova. Ali, da pogledamo strukturu tih napjeva: melodijska linija je više nego jednostavna, to je popjevka kratkoga daha, uskog obima, izvodi se na jednom jasno izraženom tonu u varijaciji sa gornjom ili donjom sekundom. Ponegdje nailazimo i na poliritmičke kombinacije, o čemu se prije svega osjeća njihov slavenski karakter. I to je, rekli bismo, skoro sve o najstarijim popjevkama. Dalji proces formiranja bokeljske popjevke tekao je krivudavim i neutabanim istorijskim putevi-

ma i ogromnim vakumima među njima, jer se teško može govoriti o njenom istorijskom kontinuitetu. Možda bi unutrašnjost bokeljskog zaleđa mogla objasniti ovu pojavu!? Zato bi trebalo ispitati taj teren i, možda, pronaći taj istorijski kontinuitet bokeljske popjevke.

Kad smo na početku govorili o neospornom ukrštanju različitih elemenata unutar muzičkog folklora Boke, nije nevažna činjenica, pa i polemika oko toga, u kojoj mjeri i kakvom obimu je crnogorska i dalmatinska popjevka uticala na bokeljsku.

Naš istaknuti muzikolog prof. Vasiljević kategorički ističe primarnost crnogorske popjevke u muzičkom folkloru Boke. No pitanje nije principijelne već suštinske prirode, tj. da li je u Boki na tu crnogorsku popjevku izvršila značajan uticaj mediteranska kultura zajedno s drugim kasnijim muzičkim uticajima. Mišljenja smo, da je ta crnogorska popjevka nužno naišla na tip razvijenije i finije kulture i specifičnog razvoja folklora. Pošto je bila sirovija, morala je pretrpjeti značajnije izmjene, ali isto tako nije sasvim izgubila svoje osnovne karakteristike u kojima se prepliće crnogorsko-hercegovački mentalitet života i pjevanja.

Što se tiče dalmatinske popjevke, njen uticaj je isto tako neosporan, čak, rekli bismo, direktan do te mjere da se može govoriti, u kasnijem periodu razvoja bokeljske popjevke, i o migraciji dalmatinskog melosa u bokeljsku sredinu, gdje se vremenom toliko aklimatizirao, da je postao svojinom Bokelja.

I onda se dogodilo nešto, što je na prvi pogled neočekivano: stari napjevi naglo su iščezli, dok se dalmatinska popjevka, kao melodičnija i razvijenija sve više širi i neposredno vrši sve jači uticaj na folklornu baštinu Boke. Svojom spoljašnjom kao i unutrašnjom strukturom, ove popjevke jasno se razlikuju od prethodnih po širini izraza, ritmičnoj osebnosti, arhitektonskom načinu građenja melodije, što je posljedica jedne više evolucije. Pojam tonaliteta gotovo je potpuno i jasno određen, a većina popjevaka izgrađena je na durskom tonskom rodu.

Još jedna vrlo interesantna, ali nedovoljno proučena činjenica, nije za potcjenjivanje, a to je, da i pored dugogodišnjeg ropstva pod Turcima, odsustvo orijentalnog uticaja na muzički folklor Boke je potpuno. No ipak, jedna detaljnija, cjelovitija, potpunija građa o folkloru Boke (ako bude ikada napravljena) daće odgovor i na ovo neobično pitanje i neobičan problem.

Kakav se zaključak nameće i da li ga je moguće izvesti iz izloženog, kada govorimo o bokeljskoj popjevci?

Ako kažemo, da se cjelokupno folklorno područje Boke oslanja na autohtonu seljačku kulturu stanovništva, koje ga stoljećima naseljava, bez obzira na uticaj i sukobe različitih kultura, ako kažemo,

a zato imamo i neospornih kvalitetnih dokaza, da je to stanovništvo išlo ukorak s civilizacijom i kulturom cijelog Sredozemnog bazena, pa i pored toga, u pogledu običaja zadržalo kontinuitet sa starim slavenskim običajima, onda jedino i logički možemo zaključiti da je taj proces pratio i muzički folklor, pa prema tome i bokeljsku popjevku (kraj gradske pjesme, koju možemo čuti širom dalmatinske obale, ovdje možemo čuti jedan melodijski stil, koji u sebi nosi poneku opštu karakteristiku starije popjevke). Štoviše, u muzičkom smislu, svako mjesto u Boki predstavlja osobenost svoje vrste (Vuk Karadžić — Crna Gora i Boka, Beograd 1922). U istom djelu Vuk Karadžić uočava razlike u običajima, narodnoj nošnji, jeziku i popjevci unutar same Boke, ali isto tako i srodnost bokeljske popjevke s popjevkama ostalih naših naroda, kao i njenu specifičnost, jer svaka popjevka Boke predstavlja jedan momenat iz života Bokelja, pa zato treba težiti za rekonstrukcijom ambijenta gdje je ona ponikla i naučno odrediti njen prvi ambijenat i tu joj naći pravo i adekvatno mjesto.

Résumé

QUELQUES REFLEXIONS DU DEVELOPPEMENT DE LA CHANSON POPULAIRE DES BOUCHES DE KOTOR

Lazar SEFEROVIC

- 1) La question d'existence et de continuité de la chanson populaire de Boka, dans un milieu qui à travers sa histoire était la sphère des symbioses constantes et tout différentes de la culture orientale, méditerranéenne et occidentale, représente un problème très complexe.
- 2) La considération de ce thème est un essai d'approchement aux quelques arguments décisifs dans la désignation d'origine, du caractère et du lieu de la chanson populaire dans l'héritage entier musical de Boka.
- 3) La structure de la chanson populaire de Boka est donnée par les exemplaires séparées, des plus anciennes aux plus jeunes.
- 4) Un problème isolé représente la région inexplorée d'arrière-pays de Boka qui, probablement, pourrait donner les réponses plus exactes et plus directes de continuité de la chanson populaire de Boka.
- 5) L'influence de la chanson monténégrine et dalmate à celle de Boka est évidente et importante, mais il est encore la question ouverte où elle commence et où termine.
- 6) Il existe une autochtonité de la chanson populaire de Boka au rapport des chansons des autres peuples de Yougoslavie, aussi que dans Boka elle-même, «où chaque localité représente la singularité de sa sorte» (Vuk Karadžić, Crna Gora i Boka, Beograd 1922).
- 7) Chaque chanson de Boka est un instant de la vie des habitants de Boka et pour cela il faut tendre vers la reconstruction d'ambiance où elle germe.
- 8) Cette considération introductive doit être la tentative et mobile d'une étude plus systématique et plus scientifique de l'héritage folklorique entier de Boka Kotorska.